

1 הָא - זו שאמרו שהרואה פיל בחלום פלאות נעשו לו, היינו בדמקרג
 2 - שיש לפיל אוכף על גביו, הָא - וזו שאמרו בברייתא שפיל אינו
 3 סימן יפה לחלום, היינו בַּרְלָא מְסָרְג - שאין לפיל אוכף על גביו.
 4 חלומות שראה בהם מילים שונות, ופתרונם: הַרְוָאָה את המילה
 5 'הוּנָא' בַּחְלוֹם, הרי זה סימן שֵׁם נְעֻשָׁה לוֹ, לפי שהאות נו"ן שבמילה
 6 'הוּנָא' היא כנגד האות נו"ן שבמילה 'נָס', והרואה בחלום את המילה
 7 'הַנְיָנָא', או את המילה 'הַנְיָנָא', או את המילה 'וְהַנְיָנָא', הרי זה סימן
 8 שֵׁם נְסִים (ניסים רבים) נְעֻשׂוּ לוֹ, לפי שבמילים אלו האות נו"ן
 9 נמצאת פעמיים, ולכן הן סימן לניסים רבים.
 10 הַרְוָאָה את המילה 'הַסְפָד' בַּחְלוֹם, הרי זה סימן שֶׁמֶן הַשְּׂמִים חָסוּ
 11 (וירימו) עָלָיו, וּפְדֻאָתוֹ מִמֵּיתָה, שהאותיות 'הספד' רומזות לשתי
 12 מילים, 'חס', ו'פד', שהן ראשי המילים 'חסו' ו'פדאוהו'.
 13 מבארת הגמרא: וְהֵנִי מוּלִי - דברים אלו ושהרואה 'הוּנָא' או 'חנינא'
 14 או 'חנינא' או 'יוחנן' או 'הספד', הרי זה רמז לדברים שנתבאר, אינם
 15 אלא כשראה מילים אלו בַּבְּתָבָא (בכתב), ולא כשראה אדם שזוהו
 16 שמו.
 17 חלומות אודות עניינים הקשורים לתפילה, ופתרונם: הַעֲוִנָה בחלומו
 18 'הָא שְׂמִיה רַבָּא מְכַרְךָ לַעֲלֵם וְלַעֲלָמֵי עַלְמַי', הרי זה סימן
 19 שְׂמוּכְמָח לוֹ שְׂהוּא בֶן הַעוֹלָם הַבָּא, לפי שהוכיר בו 'לעלם ולעלמי
 20 עלמאי', שהוא רמז על העולם הזה ועל העולם הבא.
 21 הַקּוֹרָא קְרִיאָת שְׂמַע בחלומו, הרי זה סימן שְׂרָאוֹי הוּא שְׂתַשְׂרָה עָלָיו
 22 שְׂכִינָה, אֵלָא שְׂאִין דִּירוּ זְכָאֵי לְבָךְ.
 23 הַמְנִיחַ תְּפִלִּין בַּחְלוֹם, יַצְפָּה לְכַךְ שִׁיעֲלָה לְגִדּוּלָה, שְׂנַאֲמַר (דברים כב
 24 ל' לעם ישראל, וְרָאוּ כָל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְגו')
 25 וְרָאוּ מִמֶּךָ, וְתִנְיָא בְּרִייתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אָמַר, אֵלּוּ תְּפִלִּין
 26 שְׂפָרָאשׁ, כלומר, כאשר הגויים יראו את התפילין שבראשם של
 27 ישראל, יתיראו מהם. ולכן המניח תפילין בחלום יצפה לעלות
 28 לגדולה, שמתוך כך יתיראו ממנו.
 29 הַמְתַּפְּלֵל בַּחְלוֹם, הרי זה סימן יָפָה לוֹ. מוסיפה הגמרא: וְהֵנִי מוּלִי
 30 - ודבר זה אינו אלא בַּרְלָא סִיִּים תְּפִילְתוֹ בחלום, אלא נעור משנתו
 31 קודם שסיים תפילתו. שכיין שנעור מתוך חלום זה, שהתפלל בו וזהה
 32 קרוב להקדוש ברוך הוא, לכן סימן הוא לו, שקרוב להקדוש ברוך
 33 הוא.
 34 חלומות אודות ביאה על עריות, ופתרונם: הַבָּא עַל אִמּוֹ בַּחְלוֹם,
 35 יַצְפָּה לזכות בְּיָנִיחָ, שְׂנַאֲמַר (משלי א ב) 'כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא, וִישׁ
 36 לַפְרֵשׁ פְּסוּק זֶה כְּאִילוֹ תִיבַת 'אֵם' מְנוּקֶדֶת בְּצִירִי' ולא בחייריק,
 37 וכוונת הפסוק לומר, שהבינה תהא כמו אמך שמניקה אותך. ומכאן
 38 ש'אם' היא סימן לבינה, ולכן הבא עליה בחלומו יצפה לזכות בבינה.
 39 הַבָּא עַל נַעֲרָה הַמְאֻרְשָׁה לאיש בחלום, יַצְפָּה לזכות בתוֹרָה,
 40 שנמשלה לנערה המאורסה, שְׂנַאֲמַר (דברים לג ד) 'תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשָּׁה
 41 מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב, אֵל תִּקְרָא' (תקרא) את הפסוק כפי שכתוב בו
 42 'מוֹרְשָׁה', כלומר מלשון ירושה, שהרי התורה אינה עוברת בירושה,
 43 אֵלָא קְרָא את הפסוק כאילו כתוב בו 'מְאֻרְשָׁה', כלומר מלשון
 44 אירוסין, שהתורה היא כמאורסת לעם ישראל. ומכאן שהבא על
 45 נערה המאורסה בחלום, יצפה לתורה.
 46 הַבָּא עַל אַחֲזוֹת בַּחְלוֹם, יַצְפָּה לזכות בַּחֲכָמָה, שנמשלה לאחות,
 47 שְׂנַאֲמַר (משלי ד ד) 'אֲמֹר לַחֲכָמָה אַחֲתִי אֲתִי, ומכאן שאחות היא סימן
 48 לחכמה.
 49 הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ בַּחְלוֹם, מוּכְמָח לוֹ שְׂהוּא בֶן הַעוֹלָם הַבָּא,
 50 ועתיד ליטול חלקו וחלק חבירו בגן עדן, כשם שנטל בחלומו את
 51 אשת חבירו. מוסיפה הגמרא: וְהֵנִי מוּלִי - דברים אלו אינם אלא
 52 בַּרְלָא יָדַע לָהּ - שאינו מכיר אותה, וְלֹא הִרְהִיר בָּהּ מְאֻרְתָּא -
 53 מהערב, כלומר שלא הרזה בה מבעוד יום.
 54 חלומות אודות שבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל,
 55 ופתרונם: אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַר אַבָּא, הַרְוָאָה חֲמִישׁ בַּחְלוֹם, רָאָה בּוֹה
 56 שְׂשֻׁלֹם עֵתִיד לְבוֹא, שְׂנַאֲמַר (תהלים קמז יב, יד) 'שְׂבַחִי יְרוּשָׁלַם אֲתָה ה',
 57 הַלְלִי אֱלֹהֶיךָ צִיּוֹן וְגו', הַשֵּׁם גְּבוּלָךְ שְׁלֹום, חֲלָב חֲמִישׁ יִשְׂבַּעֲךָ,
 58 וכוונת הפסוק היא, שהטעם לכך שהקדוש ברוך הוא 'שם גבוּלךְ

59 שלום, הוא מפני ש'חלב חטים ישיבעך', שכאשר יש שובע בעולם,
 60 יש שלום בעולם, שאין עינו של אדם צרה במה שיש לחבירו. ומכאן
 61 שהחטים (שמביאות לשובע) גורמות לשלום, ולכן ראייתן בחלום
 62 היא סימן לשלום.
 63 הַרְוָאָה שְׂעוּרִים בַּחְלוֹם, הרי זה סימן שְׂרָוֵי מִמְנו עֲוֹנוֹתָיו, שְׂנַאֲמַר
 64 (ישעיהו יז) 'יִסַּר עֲוֹנֶךָ וְחַטְאֹתֶיךָ תִּכְפֹּר'. וראשי התיבות של 'סר עונך'
 65 הם כעין המילה 'שעורה', ולכן חלום זה הוא רמז לכך שסרו עונותיו.
 66 אָמַר רַבִּי יוֹרָא, אֲנָא לֹא סָלְקִי - אני לא עליתי מִכְּבֵל לְאָרֶץ
 67 יִשְׂרָאֵל, עַד דְּהוּאֵי שְׂעוּרֵי בַּחְלָמָא - שראיתי שעורים בחלומי, ורמזו
 68 לי בכך שסרו עונותי, ואז עליתי לארץ ישראל בלא עונות.
 69 הַרְוָאָה גִּפְן מְעוּנָה (מלאה ענבים) בַּחְלוֹם, הרי זה סימן שְׂאִין אֲשֶׁתוֹ
 70 מִכְּפֵלֶת נְפִלִים, שְׂנַאֲמַר (תהלים קכח א) 'אֲשֶׁתְךָ כַּגִּפְן פְּרִיָּהּ בִּיְרֻכְתִּי
 71 בֵּיתְךָ, וּפְסוּק זֶה נֹאמַר עַל יֵרָא ה' הוֹלֵךְ בְּדַרְכָּיו, שֶׁאֵחָד מִהַדְּבָרִים
 72 שזוכה להם הוא שאשתו תהיה כגפן המגדלת פירות שעומדת
 73 בירכותי (בציון הבית, כדי שיהיה נקל להשיג עליה ולזבלה
 74 ולהשקותה בעת הצורך, שעל ידי כך הפירות שגדלים בה מרובים
 75 וטובים, ואף אשתו תלד לו בנים מרובים וטובים. הרי שהאשה
 76 נמשלה לגפן והבנים נמשלו לפירות הגפן, ומכאן שראיית גפן טעונה
 77 בחלום היא רמז לכך שלא תפיל אשתו.
 78 הַרְוָאָה שׁוֹרְקָה (זמורת גפן ארוכה) בחלום, יַצְפָּה לְמִשִּׁיחַ שִׁיבּוּא,
 79 שְׂנַאֲמַר (בדאשית מט יא) בברכת יעקב ליהודה, 'אֲכַרִּי לְגִפְן עֵינָה
 80 וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנּוּ, וּפְסוּק זֶה נֹאמַר עַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, ומכאן שראיית
 81 שורקה בחלום היא רמז למשיח.
 82 הַרְוָאָה תְּאֵנָה בַּחְלוֹם, הרי זה סימן שְׂתוֹרְדוֹ תְּהִיָּה מִשְׂתַּמְרַת
 83 בְּקִרְבּוֹ, שְׂנַאֲמַר (משלי כו זח) 'נֹצֵר תְּאֵנָה יֹאכֵל פְּרִיָּהּ, וְנוֹצֵר' היינו
 84 שומר, וכיון שנכתב בפסוק ענין שמירה אצל תאנה, לכן ראיית תאנה
 85 בחלום היא רמז לשמירה, שותורתו משתמרת בקרבו.
 86 הַרְוָאָה רְמוּנִים בַּחְלוֹם, אִם רָאָה רִימוֹנִים זֻזְמְרִי (קטנים), הרי זה
 87 סימן דְּפִירֵי עֶסְקִיָּה בְּרִמוֹנָא - עסקו יפרה ויעשה פירות כרימון. ואם
 88 ראה רימונים בְּרִבְרִי (גדולים), הרי זה סימן דְּרִבֵּי עֶסְקִיָּה בְּרִמוֹנָא
 89 - עסקו גדול ויעשה פירות רבים כרימון. ואם ראה פְּלִגֵּי (חצאי
 90 רימונים), אֵלּוּ תִלְמִידֵי חֲכָם הוּא, יַצְפָּה לזכות בתורה שנמשלה
 91 למשקה שיש ברימונים, שְׂנַאֲמַר (שיר השירים ח ב) בדברי עם ישראל
 92 להקדוש ברוך הוא שנאמרו בלשון משל, כאשה האומרת לאהובה,
 93 'אֲשַׁקֶּךָ מִיַּיִן הִרְקַח מֵעֵסִים רִמְנִי, וְיַיִן הִרְקַח' (יין שמעורבים בו
 94 בשמים) וְעֵסִים רִמוֹנִי' (יין מתוק הנמצא מן הרמונים), הם משל
 95 לתורה, שהיה להקדוש ברוך הוא נחת מלימוד התורה של עם
 96 ישראל. וְאִם עִם הָאָרֶץ הוּא, יַצְפָּה לזכות בְּמִצְוֹת, שהרי מצינו
 97 שהרימון הוא רמז למצוות, כמו שְׂנַאֲמַר (שם ד ט) על עם ישראל,
 98 'כַּפְּלַח הַרְמוֹן רִקְתֶּךָ'. מבארת הגמרא את כוונת הפסוק, מֵאֵי - מהו
 99 שנאמר בַּרְתֶּךָ, לומר שֶׁאֵפִילוּ רִקְנִין שְׂפָךְ מֵלֵאִים מִצְוֹת, בְּרִמוֹן
 100 זה שלא בגרעינים.
 101 הַרְוָאָה זֵיתִים בַּחְלוֹם, אִם רָאָה זֵיתִים זֻזְמְרִי (קטנים), הרי זה סימן
 102 דְּפִירֵי רְבִי וְיָנֵי עֶסְקִיָּה - עסקו יפרה וירבה ויתקיים בְּזֵיתִים.
 103 מוסיפה הגמרא: וְהֵנִי מוּלִי - ודבר זה אינו אלא אם ראה בחלומו פְּרִי
 104 - את פירות הזית, אֲכָל אִם רָאָה בַחְלוֹמוֹ אֵילָנִי - את אילנות הזית,
 105 הרי חלום זה סימן לכך דְּהוּיִין לֵיהּ (שהיה לו) בְּנִים מְרֻבִּין, שְׂנַאֲמַר
 106 'בְּנֵיךָ כְּשִׂתְלֵי זֵיתִים וְגו' סְבִיב לְשִׁלְחָנְךָ, וּפְסוּק זֶה נֹאמַר עַל יֵרָא ה'
 107 ההולך בדרכיו, שאחד מהדברים שזוכה להם הוא שבניו יהיו
 108 כשיתלי זיתים ויהיו סביב לשלחנו. הרי שהבנים נמשלו לשיתלי
 109 זיתים, ולכן אילנות הזית שראה בחלום הם סימן לבנים מרובים.
 110 אֵיכָא דְאָמְרֵי - יש שאמרו שמועה זו בלשון אחרת, הַרְוָאָה זֵית
 111 בַּחְלוֹם, הרי זה סימן שֶׁשֶׁם מוֹב יוֹצֵא לוֹ, שְׂנַאֲמַר (ירמיה יא טו) 'זֵית
 112 רִעְזֵן יָפָה פְּרִי תֹאֵר קְרָא ה' שְׂמֹךְ, וכוונת הפסוק היא, שהקדוש
 113 ברוך הוא בינה את בית המקדש בשם 'זית רענן' (רטוב ולח), שהוא
 114 אילן מפואר, שפירותיו יפים ומהודרים. ומכאן ששבח הוא לקרוא
 115 בשם 'זית', ולכן הזית שראה בחלום הוא סימן לשם טוב.
 116 הַרְוָאָה שְׂמֵן זֵית בַּחְלוֹם, יַצְפָּה לְמְאוּר תוֹרָה, שְׂנַאֲמַר (שמות כו ב)

מזב יוצא לו, שהספינה רומזת לדבר ההולך למרחקים, ולכן היא
 סימן לשם טוב שיוצא למרחקים. ואם ראה בחלומו שישב בעריבה
 57 – ובספינה גדולה, הרי זה סימן שיהיה שם טוב יוצא לו, ואף לכל
 58 משפחתו. מוסיפה הגמרא: והני מילי – דבריים אלו אינם אלא אם
 59 ראה שיושב בספינה דמדליה דלוי – שהולכת בגובהו של ים,
 60 ונראית למרחוק, ולכן היא רמו שיצא לו שם טוב למרחקים.
 61 הנפנה בחלום, הרי זה סימן יפה לו, לפי שדבר זה הוא רמו לכך
 62 שסרחונו וגותו פורשים ויוצאים ממנו. שנאמר (ישעיה נא די) 'מחר
 63 צעה להפתח ולא ימות לשחת' וגו', שכיון שנפתחו נקביו והתפנה
 64 במהירות לא ימות. הרי שהנפנה לנקביו ניצול ממיטה, ולכן הנפנה
 65 בחלומו הוא סימן טוב. מוסיפה הגמרא: והני מילי – דבריים אלו
 66 אינם אלא בדלא קנה עצמו לאחר שנפנה, ולא נתלכלכו ידיו
 67 ונמאסו, אבל אם קנה ונמאסו ידיו, אין חלום זה סימן יפה.
 68 העולה לגג בחלום, הרי זה סימן שיהיה עולה לגדולה. ואם ראה
 69 בחלום שלאחר שעלה לגג ירד ממנו, הרי זה סימן שיהיה יורד
 70 מגדולתו. הגמרא מביאה דעה נוספת בזה: אבי ורבא דאמרי
 71 תרווייהו – שאמרו ערום בזה, בין שעלה לגג, עלה, ואף על פי
 72 שראה שירד מהגג, אין בכך סימן שירד מגדולתו.
 73 הקורע בגדיו בחלום, הרי זה סימן שיהיו קורעים לו את גור דינו,
 74 שנגור עליו לרעה.
 75 העומד ערום בחלום, אם ראה עצמו עומד כך בפבול, הרי זה סימן
 76 שעומד בלא חטא, לפי שאין מצוות תלויות בישיבה בחוץ לארץ,
 77 והיושב בה אינו מקיים מצוות מיוחדות, ואדרבה, הוא חוטא בכך
 78 שאינו עולה לארץ ישראל כדי לקיים את המצוות תלויות דווקא
 79 בארץ ישראל. וזה שראה עצמו עומד ערום בבבל, רמו לו בכך
 80 שהוא ערום מאותם חטאים, והיינו שאין בו את אותם חטאים שיש
 81 בישיבה בחוץ לארץ. ואם ראה עצמו עומד ערום בארץ ישראל, הרי
 82 זה סימן שהוא ערום בלא מצות, לפי שיש הרבה מצוות תלויות
 83 בארץ ישראל, וזה שראה עצמו עומד ערום בארץ ישראל, רמו לו
 84 בכך שהוא ערום מאותן מצוות, והיינו שאין בו את אותן מצוות
 85 התלויות בארץ ישראל.
 86 הרואה בחלומו שנתפש לסרדיוט – שתפסו השר הממונה לעשות
 87 דין בעבריינים, ושמר עליו שלא יברח אלא יענש, הרי זה סימן
 88 ששמייה מהזיק נעשית לו, כשם שראה בחלומה הסרדיוט שומר
 89 עליו. ואם ראה בחלומה שאף נתנהו בקולר – בשלשלת של ברזל,
 90 הרי זה סימן שהוסיפו לו שמייה על שמייה, כשם שראה בחלומה
 91 שמלכד שמירת הסרדיוט נתנהו בקולר והוסיפו לו בכך שמירה על
 92 שמירה. מוסיפה הגמרא: והני מילי – דבריים אלו אינם אלא אם
 93 ראה בחלומה שנתנהו בקולר, שהוא שמירה יתירה, אבל אם ראה
 94 שנתנהו בהכלא בעלמא – בחבל בלבד, שאינו שמירה יתירה, לא
 95 – אין חלום זה סימן לכך שהוסיפו לו שמירה על שמירתו.
 96 הנכנס לאגם בחלום, הרי זה סימן שיהיה נעשה ראש ישיבה, לפי
 97 שבאגם גדלים קנים גדולים וקטנים, והם סמוכים זה לזה, ולכן
 98 הרואה בחלום שנכנס לאגם, סימן הוא שיעשה ראש ישיבה,
 99 שגדולים וקטנים מתקבצים יחד ובאים לשמוע דרשה מפיו. והרואה
 100 בחלומה שנכנס ליער, הרי זה סימן שיהיה נעשה ראש לבני בלה –
 101 ראש לתלמידי הרב, כי מנהגם היה, שלאחר סיום שיעורו של הרב,
 102 היו התלמידים (הנקראים 'בני בלה') חוזרים על דבריו, והגדול שבהם
 103 (הנקרא ראש לבני בלה) היה מבאר את דברי הרב לתלמידים שלא
 104 הבינו ככל הצורך. ולפי שביער יש אילנות גדולים בלבד, ואינם
 105 סמוכים זה לזה, לכן הרואה בחלום שנכנס ליער, סימן הוא שיהיה
 106 ראש לבני בלה בלבד שהם התלמידים הדומים לאילנות גדולים,
 107 ולא לקטנים ועמי הארץ שאף הם באים לשמוע את דרשת הרב.
 108 הגמרא מביאה שאכן כך אירע לאמוראים שראו בחלומם שנכנסו
 109 לאגם וליער: רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חזו חלמא –
 110 ראו חלום, רב פפא שראה בחלומה דעייל לאמא – שנכנס לאגם,
 111

בענין ציווי לקיחת השמן למנורה שבמשכן, ויקחו אליך שמן ויתן
 1 כתיב למאור.
 2 הרואה תמרים בחלום, הרי זה סימן שתמו עונותיו, שנאמר (איכה ד
 3 כב) 'תם עונך בת ציון'.
 4 חלום אודות עז, ופתרונה: אמר רב יוסף, הרואה עז בחלום, הרי זה
 5 סימן שתהא השנה מתברכת לו, והרואה כמה עזים בחלום, הרי זה
 6 סימן שכמה שנים יהיו מתברכות לו, שנאמר (משלי כו כז) 'ודי חלב
 7 עזים ללחמך', שהכתוב מזרו לעשיר, אל תניח ירך מלגדל צאן, כי
 8 פעמים שחלב העזים ישמש למאכל, לך ולאנשי ביתך. וכיון שחלב
 9 העזים יכול לשמש כמזון, לכן ראיית העז בחלום היא רמו לכך ששנה
 10 מתברכת לו ויהיה מזונו מצוי.
 11 חלומות אודות מינים הניטלים בחג הסוכות, ופתרונם: הרואה הרם
 12 בחלום, הרי זה סימן שנכסיו יהיו מצליחין לו, כהדס זה שעליו
 13 משולשים. ואם אין לו נכסים, הרי זה סימן שירושע נופלת לו
 14 ממקום אחר, והיה לו נכסים. מוסיפה הגמרא: אמר עולא, ואמרי
 15 לה במתניתא תנא – ויש אומרים, ששנינו זאת בברייתא, והוא דהוא
 16 בכנייהו – ולא אמרו כן, אלא כשראה את ההדסים על כנם,
 17 במקומם, כשהם מחוברין לקרקע.
 18 הרואה אתרוג בחלום, הרי זה סימן שהדור (חשוב) הוא לפני קונו
 19 ו-הקדוש ברוך הוא, שנאמר (ויקרא כג ז) אודות האתרוג הניטל בחג
 20 הסוכות 'פרי עץ הדר פשת תמרים', הרי שאתרוג נקרא 'הדר', ולכן
 21 ראייתו בחלום היא סימן לכך שהדור הוא לפני קונו.
 22 הרואה לולב בחלום, הרי זה סימן שאין לו אלא לב אחד ו-רצון
 23 אחד לעשות רצון אביו שבשמים.
 24 חלומות אודות בעלי חיים שונים, ופתרונם: הרואה אנוו בחלום,
 25 יצפה לזכות בהכמה, שנאמר (משלי א כ) 'הכמות בחוץ תרנה',
 26 ו'תרונה' הוא ענין הכרזה והשמעת קול, שהחכמה מכריזה ומשמיעה
 27 קולה. והאנוו הוא הקולני שבעופות הטהורים, ולכן ראייתו בחלום
 28 היא רמו לכך שיוכה לחכמה שמכריזה ומשמיעה קולה. מוסיפה
 29 הגמרא: והבא עליה – על האווהו בחלומה, הרי זה סימן דהני
 30 – שיהיה ראש ישיבה, שמכריז ומלמד את הרבים, ומשמיע קולו
 31 לרבים כאונו. מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אמר רב אשי, אני
 32 ראיתי לאווה בחלומי, ובאתי עליה, ולבסוף סלקית – עליתי
 33 לגדולה, ונעשיתי ראש ישיבה.
 34 הרואה תרנגול בחלום, יצפה לבן זכר. והרואה תרנגולים רבים
 35 בחלום, יצפה לבנים זכרים רבים. והרואה תרנגולת – נקבה בחלום,
 36 יצפה לתרביצה – לגינה נאה, וכן יצפה לגילה – לשמחה.
 37 והתרנגולת היא רמו לדברים אלו, לפי שאותיות המילה 'תרנגולת'
 38 הן נטריקון – ראושי תיבות של המילים 'תרביצה נאה' ו'גילה'.
 39 הרואה ביצים בחלום, הרי זה סימן שתלויה ו-ספק אם תתקבל
 40 בקשתו מהקדוש ברוך הוא. שכשם שהאוכל שבביצים סתום
 41 ומכוסה בקליפה, כך ראייתו בחלום היא סימן לכך שספק אם תתקבל
 42 בקשתו, שאף דבר זה מכוסה וסתום. ואם ראה בחלום ביצים
 43 שנשתברו ונתגלה האוכל שבהן, הרי זה סימן שנעשית בקשתו.
 44 מוסיפה הגמרא: וכן אגוזים, וכן קשואים, וכן כל בלי זכוכית, וכן
 45 כל דברים הנשברים, הרי הם כאלו – שאף ראייתם בחלום היא סימן
 46 לכך שתלויה בקשתו ואם נשתברו הרי זה סימן שנעשית בקשתו.
 47 חלומות נוספים, ופתרונם: הנכנס לפרך בחלום, הרי זה סימן שנעשו
 48 לו חפציו – רצונותיו, שנאמר (תהלים קו ק) על יורדי הים, 'וינחם אל
 49 מהו חפצם', וכוננת הפסוק שהביאם אל 'מחוח חפצם', כלומר לכרך
 50 שחפצו להגיע אליו, וכיון שהפסוק נקט לשון זה על כרך, לכן הנכנס
 51 לכרך בחלום סימן הוא לכך שחפציו נעשים.
 52 המגלה ראשו בחלום, הרי זה סימן יפה לו, לפי שהגילוח הוא סימן
 53 גדולה ותפארת. ואם ראה בחלומה שגילח את ראשו וגם את זקנו,
 54 הרי זה סימן יפה לו, ואף לכל משפחתו.
 55 היושב בחלומה בעריבה – ובספינה) קמטה, הרי זה סימן שיהיה שם
 56

27 **שְׁאֲבָדָה פְּרַנְסָתוּ.**
 28 רב ששת דחה את דברי החכם, **אָמַר לִיה רַב שֵׁשֶׁת,** אדרבה, אם הרג
 29 את הנחש בחלום, **כָּל שֵׁבֶן** שסימן הוא לכך **שֶׁנִּכְפְּלָה פְּרַנְסָתוּ,** שהרי
 30 התגבר על הנחש ונצחו.
 31 דוחה הגמרא: **וְלֹא הִיא** – אין דבר זה נכון, ולעולם אם הרגו לנחש
 32 בחלום, סימן הוא שאבדה פרנסתו, אלא **שֶׁרַב שֵׁשֶׁת הוּא דִּתְוֹא חוּיָא**
 33 **בְּחַלְמִיָּה וְכַמְלִיָּה** – רב ששת עצמו ראה נחש בחלומו והרגו, ולכן
 34 פתר חלום זה כך, כדי לפתור את חלומו לטובה.
 35 **תַּנִּי תַנְא קַמִּיה** [–שנה אחד החכמים לפני] **דְּרַבִּי יוֹחָנָן,** **כָּל מֵינִי**
 36 **מִשְׁקִין יָפִין לְחַלּוֹם,** כלומר, ראייתם בחלום היא סימן טוב, **חוּץ מִן**
 37 **הַיִּין,** שיש שותהו בחלום וסימן מוזב הוא לו, **וַיֵּשׁ שׁוֹתְהוּ** בחלום
 38 וסימן רע הוא לו. ולכן אם ראה יין בחלומו, אי אפשר לדעת מהו
 39 פתרון החלום.
 40 מבאר הגמרא מנין לומדים דבר זה: **יֵשׁ שׁוֹתְהוּ** בחלום והוא סימן
 41 **מוֹזַב לוֹ, שְׁנַאמַר** (תהלים קד טו) **וַיִּזֵּן יִשְׁמַח לֵבב אֲנוּשׁ,** ומכאן שהיין
 42 מביא לשמחה, ולכן יש ששתייתו בחלום היא סימן טוב. **וַיֵּשׁ שׁוֹתְהוּ**
 43 בחלום והוא סימן רע לו, **שְׁנַאמַר** (משלי לא ו) **הִתְנוּ שִׁכָּר לְאוֹבֵד וַיִּזֵּן**
 44 **לְמַרִי נַפְשׁ,** ומכאן שראוי לתת את היין למרי נפש, ולכן יש
 45 ששתייתו בחלום היא סימן רע.
 46 מוסיפה הגמרא: **אָמַר לִיה רַבִּי יוֹחָנָן לְתַנְא** – לאותו חכם ששנה כן
 47 לפניו, **תַּנִּי** – הוסיף על הברייתא ושנה, **וּתְלַמִּיד חֲכָם** שראה יין
 48 בחלום, **לְעוֹלָם** הוא סימן מוזב לו, **שְׁנַאמַר** (משלי ט ה) **אוֹדוֹת הַתּוֹרָה,**
 49 **לְכוּ לְחַמּוֹ בְּלַחְמֵי וַשְׁתוּ בֵּינָן מִסֻּכְתָּי.** הרי שמצינו שהתורה
 50 נמשלה ליין, ומכאן שתלמיד חכם שראה יין בחלום, הוא סימן טוב
 51 לו, שרמוז לו בכך שיזכה בתורה שנמשלה ליין.

1 **נַעֲשֶׂה רֹאשׁ יְשִׁיבָה,** ורב הונא פריה דרב יהושע שראה בחלומו
 2 **דְּעִיל** [–שנכנס] **לְעֵר,** נעשה ראש לפני כלה.
 3 **אִינְא דְאֲמַרִי** – יש שאמרו מעשה זה בלשון אחרת, **תְּרוּוּיְהוּ**
 4 **לְאִינְא עִילִי** – שניהם, גם רב פפא וגם רב הונא בריה דרב יהושע,
 5 ראו בחלום שנכנסו לאגם, **אִלָּא** שחלומותיהם היו שונים זה מזה
 6 בדבר אחר, **שֶׁרַב פֶּפֶא** ראה בחלומו **דְּתְלֵי מַבְלָא** – שתלוי בצוארו
 7 פעמון שמשמיע קול, והוא סימן שעתידי להיות ראש ישיבה המשמיע
 8 קולו לרבים, ולכן כך היה, **שֶׁנַּעֲשֶׂה רֹאשׁ יְשִׁיבָה.** ורב הונא פריה
 9 **דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דְּלֹא תְלֵי מַבְלָא** – שלא ראה בחלומו שתלוי בצוארו
 10 פעמון, **נַעֲשֶׂה רֹאשׁ לְבָנֵי בְלָה** בלבד.
 11 הגמרא מביאה שמועה נוספת בענין זה: **אָמַר רַב אַשִּׁי, אִנְא עִילִית**
 12 **לְאִינְא** – ראיתי בחלומי שנכנסתי לאגם, **וּתְלֵא מַבְלָא** – ותליתי
 13 פעמון בצוארי, **וְנִבְחֵי בְּהַ נְבוּחֵי** – וקשקשתי בו והשמעתי קול,
 14 ועליתי לגדולה.
 15 **תַּנִּי תַנְא קַמִּיה** [–שנה אחד החכמים לפני] **דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק,**
 16 **הַמְקִיז דָּם בְּחַלּוֹם,** הרי זה סימן שעזונותיו מחולין לו, לפי שהדם
 17 הוא רמז לעונות שקרויים 'אדומים', וחלום זה שהקיז דם והדם יצא
 18 ופרש ממנו, סימן הוא שעונותיו פורשים ממנו, כלומר שנמחלים לו.
 19 מקשה הגמרא: **וְהַתַּנְא** – והלא שנינו בברייתא שהמקיז דם בחלום
 20 הוא סימן שעזונותיו סדורין לו, **וְסִדּוּרִין** היינו שהם עומדים לחובתו,
 21 ויענש עליהם. מתרצת הגמרא: **מֵאִי** 'עונותיו סדורין' ששנינו
 22 בברייתא, היינו שהם סדורין לימחל.
 23 **תַּנִּי תַנְא קַמִּיה** [–שנה אחד החכמים לפני] **דְּרַב שֵׁשֶׁת, הַרְוָא נַחֵשׁ**
 24 **בְּחַלּוֹם,** הרי זה סימן שפְּרַנְסָתוּ מוּזַמְנָת לוֹ כנחש שמאכלו עפר,
 25 ומצוי לו בכל מקום. ואם ראה בחלום ששָׁשְׁבוּ נחש, הרי זה סימן
 26 שֶׁנִּכְפְּלָה לוֹ פרנסתו. ואם ראה בחלום שהָרְגוּ לנחש, הרי זה סימן

59 פירות יפין לחלום, חוץ מפני תמרה ו-תמרים שלא הבשילו כל
 60 צרכם שאינם יפים לחלום.
 61 כל מיני ירקות יפין לחלום, חוץ מראשי לפתות שאינם יפים
 62 לחלום לפי שהם סימן למכות. מקשה הגמרא: והאמר (והלא אמר)
 63 רב, לא איעתרי עד דחוא - לא התעשרתי, עד שראיתי בחלומי
 64 ראשי לפתות, הרי ראשי לפתות יפים לחלום. מתרצת הגמרא: כי
 65 חוא כפנייהו חוא - כשראה רב ראשי לפתות בחלומו, ראה אותם
 66 מחוברים לקרקע, ולכן הם סימן יפה לחלום, אבל ראשי לפתות
 67 תלושים אינם יפים לחלום.
 68 ראיית צבעים שונים בחלום, האם היא יפה לחלום: כל מיני צבעונין
 69 ו-צבעים, יפין לחלום, חוץ מן צבע התבולת (ירוק) שאינו יפה
 70 לחלום, לפי שהחולה פניו ירוקים, ולכן צבע התבולת אינו סימן טוב.
 71 ראיית עופות שונים בחלום, האם היא יפה לחלום: כל מיני עופות
 72 יפין לחלום, חוץ מן קריא ו-העוף הנקרא כוס, וקפופא ו-העוף
 73 הנקרא ינשוף וקורפרא ו-העוף הנקרא תשמת, שאינם יפים
 74 לחלום.
 75 כיון שהגמרא הזכירה לעיל מנין שלשה לענין חלומות, מביאה
 76 הגמרא מניינים נוספים הנוגעים לדברים אחרים: [הגמרא מביאה
 77 כמה שמועות אודות מניינים שונים, ותיבות הגוף, הגוף, מעין,
 78 משיבין, ו-מרחיבין, הן סימן לשמועות אלו].
 79 שלשה דברים נכנסין לגוף, ואין הגוף נהנה מהן, ואלו הם,
 80 גודגניזות ו-דובדבנים, וקפניזות ו-מין תמרים רעים, שלעולם אינן
 81 מבשילות כל צרכן, ופני תמרה ו-תמרים שעדיין לא הבשילו כל
 82 צרכן.
 83 שלשה דברים אין נכנסין לגוף, והגוף נהנה מהן, ואלו הן, רחיצה,
 84 וסיכה, ותשמיש המטה.
 85 שלשה דברים הם מעין העולם הפא, לפי שהנתם מרובה, ואלו הן,
 86 שבת, שטעם התבשיל משובח בה ביותר, שמש זורחת, ותשמיש.
 87 מבררת הגמרא: תשמיש דמאי - באיזה תשמיש מדובר, אילימא -
 88 אם נאמר שמדובר בתשמיש המטה, הא מכתש כתיש - הרי
 89 תשמיש המטה מכחיש כחו של אדם, כלומר מעין עולם הפא. מבאר
 90 הגמרא: אלא מדובר בתשמיש נקבים, כלומר אדם שפנה לנקביו.
 91 שלשה דברים משיבין דעתו של אדם - אם הוא שרוי בדאגה וביגון,
 92 הם מסיירים הדאגה ממנו ומשיבים דעתו, ואלו הן, קול ו-מיני זמר,
 93 או קול ערב של אשה, ומראה נעים, וריח ערב.
 94 שלשה דברים מרחיבין דעתו של אדם - שאף שכבר יש לו נחת רוח,
 95 מרחיבים דעתו יותר, ואלו הן, דירה נאה, ואשה נאה, ובלים נאים.
 96 [הגמרא מביאה כמה שמועות אודות מניינים שונים, ותיבות המוש"ה,
 97 וש"ש, ועשר"ה, הן סימן לשמועות אלו].
 98 חמשה דברים יש בהם חלק אחד מששים מדבר אחר, ואלו הן, אש,
 99 דבש, ושבת, ושינה, וחלום. מבאר הגמרא: אש, היא אחד מששים
 100 לגיהנם. דבש, טעמו הוא אחד מששים למן שאכלו בני ישראל
 101 במדבר. שבת, היא אחד מששים לעולם הבא. שינה, היא אחד
 102 מששים למיתה. חלום, הוא אחד מששים לנבואה.
 103 ששה דברים הם סימן יפה לחולה. ואלו הן, עפוש, ויעה, שלשול,
 104 קרי, ושינה וחלום. מבאר הגמרא שיש לדברים אלו רמז בפסוקים:
 105 עפוש הוא סימן יפה לחולה, דבתיב (איוב מא ט) אודות הליתון,
 106 עמישתיו תהל אור, והיינו שבכל עיטוש שמתעטש, זרח אור. הרי
 107 שעיוש הוא דבר טוב, ומכאן רמז שעיוש יפה לחולה. ויעה היא
 108 סימן יפה לחולה, דבתיב (בראשית ג ט) בקללת אדם הראשון לאחר
 109 שחטא ואכל מעץ הדעת, בועת אפך תאכל לחם, הרי שיעה
 110 מביאה לאכילת לחם, ולכן היא סימן יפה לחולה. שלשול הוא סימן
 111 יפה לחולה, דבתיב (ישעיה נא טד) מהר צעה להפתח ולא ימות
 112 לשחת. קרי הוא סימן יפה לחולה, דבתיב (ישעיה גג ט) ויראה ורע
 113 וארץ זמים, ומכאן רמז שראיית זרע ו-קרי היא סימן טוב, שמביאה
 114 לאריכות ימים. שינה היא סימן יפה לחולה, דבתיב (איוב ג א) ושנתי
 115 אז ננח לי. חלום הוא סימן יפה לחולה, דבתיב (ישעיה לח טז) כאשר
 116 חזקוהו נפא מחוליו, התפלל להקדוש ברוך הוא ואמר, ותחלימיני

1 שמועה נוספת בשם רבי יוחנן: אמר רבי יוחנן, השכים - עמד
 2 ממיטתו, ונפל פסוק לתוך פיו, הרי דבר זה נבואה קטנה, כלומר,
 3 לפחות מקצת ממנו יתקיים.
 4 ראיית מלכים שונים בחלום, למה היא רומזת: הגו רפנן בברייתא,
 5 שלשה מלכים הם לענין חלומות. הרואה את דוד המלך בחלום,
 6 יצפה לחסידות, לפי שדוד המלך היה חסיד גדול, וראייתו בחלום
 7 היא סימן שעתיד לזכות במעלת החסידות. הרואה את שלמה המלך
 8 בחלום, יצפה להכמה, לפי ששלמה המלך היה חכם מכל אדם,
 9 וראייתו בחלום היא סימן שעתיד לזכות בחכמה. והרואה את המלך
 10 אחאב, ידאג מן הפורענות, לפי שלאחאב נעשתה פורענות,
 11 וראייתו בחלום היא סימן לפורענות.
 12 ראיית נביאים שונים בחלום, למה היא רומזת: שלשה ספרי נביאים
 13 הם לענין חלומות. הרואה ספר מלכים בחלום, יצפה לגדולה, לפי
 14 שבספר מלכים כתובים ענייני המלכים שמלכו על עם ישראל
 15 וגדולתם, ולכן ראייתו בחלום היא סימן שיצפה לגדולה. הרואה ספר
 16 יחזקאל בחלום, יצפה להכמה. הרואה ספר ישעיה בחלום, יצפה
 17 לנחמה. והרואה ספר ירמיה בחלום, ידאג מן הפורענות.
 18 ראיית כתובים שונים בחלום, למה היא רומזת: שלשה ספרי כתובים
 19 גדולים ו-ארוכים הם לענין חלומות. הרואה ספר תהלים בחלום,
 20 יצפה לחסידות, הרואה ספר משלי בחלום, יצפה להכמה. והרואה
 21 ספר איוב בחלום, ידאג מן הפורענות.
 22 שלשה ספרי כתובים קטנים ו-קצרים הם לענין חלומות. הרואה
 23 ספר שיר השירים בחלום, יצפה לחסידות, לפי ששיר השירים כולו
 24 מלא בדברי יראת שמים וחיבת כל עם ישראל להקדוש ברוך הוא.
 25 הרואה ספר קהלת בחלום, יצפה להכמה. והרואה ספר קינות
 26 ו-איכה בחלום, ידאג מן הפורענות.
 27 הרואה מנלת אסתר בחלום, הרי זה סימן שגם נעשה לו.
 28 ראיית חכמים שונים בחלום, למה היא רומזת: שלשה חכמים הם
 29 לענין חלומות. הרואה את רבי בחלום, יצפה להכמה, לפי שרבי
 30 היה חכם גדול. הרואה את רבי אלעזר בן עזריה בחלום, יצפה
 31 לעשרות, לפי שרבי אלעזר בן עזריה היה עשיר גדול. והרואה את
 32 רבי ישמעאל בן אלישע בחלום, ידאג מן הפורענות, לפי שרבי
 33 ישמעאל בן אלישע הוא אחד מעשרה הרוגי מלכות, ומיתתו היתה
 34 בדרך פורענות, שהפשיטו עור קרקפתו ממנו בחייו.
 35 ראיית תלמידי חכמים שונים בחלום, למה היא רומזת: שלשה
 36 תלמידי חכמים הם לענין חלומות. הרואה את בן עזאי בחלום,
 37 יצפה לחסידות, שכן עזאי היה חסיד, ולכן ראייתו בחלום היא סימן
 38 לחסידות. הרואה את בן זומא בחלום, יצפה להכמה, שכן זומא היה
 39 חכם, ולכן ראייתו בחלום היא סימן לחכמה. והרואה את אהר
 40 ו-אלישע בן אבייה בחלום, ידאג מן הפורענות.
 41 ראיית חיות שונות בחלום, האם היא יפה לחלום: כל מיני חיות יפות
 42 לחלום, כלומר, ראייתו בחלום היא סימן טוב, חוץ מן הפיל והקוף
 43 והקפוד, שאינם יפים לחלום, ואין ראייתם סימן טוב, אלא סימן רע.
 44 מקשה הגמרא: והאמר מר - והלא נאמר שמועה (לעיל נז) בשם
 45 אחד החכמים, שהרואה פיל בחלום הרי זה סימן שדבר פלא נעשה
 46 לו, לפי שהמילה 'פיל' דומה למילה 'פלא', ולכן ראיית הפיל היא
 47 סימן טוב. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא דמקרא - בשמועה זו
 48 שאמר שראיית פיל בחלום היא סימן שפלא נעשה לו, מדובר שיש
 49 אוכף על גביו, והא דלא מקרא - ובמה שאמר שפיל אינו סימן יפה
 50 לחלום, מדובר שאין אוכף על גביו.
 51 ראיית מתכות שונות בחלום, האם היא יפה לחלום: כל מיני מתכת
 52 יפין לחלום, חוץ מפר ו-מערד, פסל ו-כלי שמחליק בו נטרסין,
 53 וקרדום ו-גרזן, שאף על פי שעשויים ממתכת, אינם יפים לחלום.
 54 מוסיפה הגמרא: והני מילי - ודברים אלו שמר פסל וקרדום אינם
 55 יפים לחלום, אינם אלא בהזנחה בקתייהו - שראה אותם בעודם
 56 בקת ו-בית יד שלהם, שבאופן זה הם ראויים למלאכתם, שהיא
 57 לחבל ולהשחית.
 58 ראיית פירות וירקות שונים בחלום, האם היא יפה לחלום: כל מיני

48 נתנו המת בחלום הוא סימן רע, לפי שרמז להם בכך שיקברו בעפר, וְתִרְדְּלָא - וחוץ מחדל, שאם נתנו המת בחלום הוא סימן רע, לפי
 49 שהוא דק ודומה לעפר, ואף הוא רמז לקבורה.
 50 שנינו במשנה (לעיל ד:), הרואה מקום ששעקרה ממנו עבודת גלולים
 51 אומר, ברוך שקער עבודה זרה מארצנו. תנו רבנן בברייתא, הרואה
 52 עבודה זרה הנקראת מרקולים, אומר, ברוך שנתן ארץ אפים
 53 לעוקרי רצונו, שאף שהם עובדים עבודת כוכבים, אינו נפרע מהם
 54 מיד. והרואה מקום ששעקרה ממנו עבודת בוכבים, אומר, ברוך
 55 שעקר עבו"ם מארצנו, ומוסיף ואומר, וכשם ששעקרה ממקום זה,
 56 כן תעקר מכל מקומות ישראל, והשב לב עובדיהם לעבדה,
 57 שמתפלל על פושעי ישראל שישובו בתשובה. וכשהוא רואה מקום
 58 שנעקרה ממנו עבודת כוכבים בחוץ לארץ, אין צריך לומר והשב
 59 לב עובדיהם לעבדה, מפני שרובה עובדי בוכבים. רבי שמעון כן
 60 אלאומר אומר, אף בחוץ לארץ צריך לומר כן - והשב לב עובדיהם
 61 לעבדה, כשם שאומר בארץ ישראל, מפני שעתידים כל העובדי
 62 כוכבים להתגייר, שנאמר (צפניה ג ט) 'אִי אֲהַפֵּךְ אֶל עַמִּים שֶׁפָּה
 63 בְּרוּרָה, לְקַרְא כָּל־בָּשָׂר ה', לעבדו שכס אחד, כלומר, שאזר
 64 מלחמת גוג ומגוג. אהפוך את לשון כל העמים ללשון הקודש, ועל
 65 ידי כך יקראו כולם בשם ה' ויעבדוהו יחד, וכיון שעתידים הם
 66 להתגייר, אפשר להתפלל שישבים ה' לעבודתו.
 67 אגב שהביאה הגמרא, שהרואה מרקוליס מברך, מביאה הגמרא את
 68 דברי רב המנונא שכלל ברכה זו עם ברכות אחרות. אומרת הגמרא:
 69 דַּרְשׁ רַב הַמְנוּנָא, הַרְוָאָה אֶת חוֹרְבוֹת כָּבֵל הַרְשָׁעָה, צָרִיף לְבָרַךְ
 70 חֶמֶשׁ בְּרֻכּוֹת, כִּיצַד, רָאָה אֶת גּוֹפָה שֶׁל עֵיר כָּבֵל אֹמֵר, בְּרוּךְ
 71 שֶׁהַחֲרִיב כָּבֵל הַרְשָׁעָה, רָאָה בֵּיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר, אֹמֵר בְּרוּךְ
 72 שֶׁהַחֲרִיב בֵּיתוֹ שֶׁל נְבוּכַדְנֶצַּר הַרְשָׁע, רָאָה גֹב שֶׁל אֲרִיזוֹת שֶׁהוֹשֵׁךְ
 73 דִּנְיָאֵל לְתוֹכוֹ, אִי רָאָה אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהִסִּיקוּ שֵׁם אֶת כָּבֶשֶׂן הָאֵשׁ
 74 שֶׁהִשְׁלִיכוּ אֶת חֲנַנְיָא מִיִּשְׂרָאֵל וְעוֹרִיָּה לְתוֹכוֹ, אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁעָשָׂה נְסִים
 75 לְאַבְוֵיתֵינוּ בְּמָקוֹם הַזֶּה. רָאָה מַרְקוּלִים, אֹמֵר בְּרוּךְ שֶׁנָּתַן אֶרֶץ
 76 אֲפִים לְעוֹקְרֵי רְצוֹנוֹ. רָאָה מָקוֹם שֶׁנּוֹמְלִין מִמֶּנּוּ עֶפֶר - מָקוֹם בַּבְּבַל,
 77 שֶׁאֵין בְּהֵמָה יוֹצֵאת מִשֶׁם, אֲלֵא אִם נוֹתֵנִים עֲלֶיהָ מֵעַפֵּר אוֹתוֹ מָקוֹם,
 78 הוּאָ סִימָן לְכִלְיָהּ שֶׁנִּגְזְרָה עַל בָּבֶל, וּמְקַלְלוֹתֶיהָ, אֹמֵר בְּרוּךְ אֹמֵר
 79 וְעוֹשֶׂה גֹזֵר וּמְקַיֵּים, שֶׁמְבָרַךְ עַל שֶׁגֹּזֵר לְהַשְׁמִיד אֶת בָּבֶל, וְקִיִּים
 80 גִּזְרָתוֹ.
 81 מספרת הגמרא: רַבָּא, כִּי הָיָה הָיָה חָזֵי חֲמִירֵי דְשִׁקְלֵי עֶפְרָא - כְּשֶׁהִיָּה
 82 רואה חמורים שהיו נושאים את העפר מאותו מקום, טָרִיף לְהוֹ יְדָא
 83 עַל נְפִיָּהוּ - היה מקיש בידו על גבם, ואמר, והזמו צדיקי למעבר
 84 רְעוּתָא דְמַרְיָכוֹ - רוצו צדיקים לעשות רצון קונכם.
 85 עוד מספרת הגמרא: מַר בְּרַיָּה (בנו) דְרַבְרִינָא, כִּי הָיָה מְטִי - כְּשֶׁהִיָּה
 86 מגיע לְבָבֵל, הָיָה שִׁקִּיל עֶפְרָא בְּסוּדְרִיהָ וְשָׂדֵי לְבָרָא - היה נוטל
 87 מעפרה בסודרו, ומשליכו מחוץ לבבל, כִּדִּי לְקַיִים אֶת מַה שֶׁנֶּאֱמַר
 88 (ישעיה יד כג) 'וְנִמְאָתָהּ בְּמִמְאָתָא הַשְּׁמַד', כלומר שאטטא אותה,
 89 במכבד של השמדה. אָמַר רַב אֲשֵׁי, אֲנָא הָא דְרַב הַמְנוּנָא לֹא שְׁמִיעַ
 90 לִי - אני לא שמעתי את דברי רב המנונא, שאמר שמברך בבבל חמש
 91 ברכות, אֲלָא, מְדַעְתָּאֵי בְּרִיבְתֵינְהוּ לְבִלְחָה - מדעת עצמי ברכתי
 92 את כל חמשת הברכות.

1 וְתַחֲנִינִי, וּבִיקֵשׁ בּוֹהַ שְׁבַשְׁנִים אֲלוֹ שְׁהוֹסִיף לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּאָ,
 2 יחלימוהו ויחייהו, ומכאן רמז שחלום הוא סימן יפה לחולה.
 3 שֶׁשָׂה דְבָרִים מִרְפָּאִין אֶת הַחוֹלָה מְחַלִּין, וְרַפּוּתָא רְפוּתָה. וְאֵלּוּ
 4 הֵן, בְּרוּךְ, וְתַרְדֵּין, וְסִימָן - מִיָּן נַעֲנֵעוּ יְבִישִׁין, וְכִיבָה, וְהֵרֵת - וְרַחֵם
 5 שֶׁל בְּהֵמָה, וְיִוְתֵרֵת תְּכַבֵּד - (סרעפת) של בהמה. וְיֵשׁ אֹמְרִים שֶׁאֵף
 6 דְּגִים קְמִינִים מִרְפָּאִים אֶת הַחוֹלָה וּרְפוּתָם רְפוּאָה, וְלֹא עוֹד, אֲלָא
 7 שְׂדֵיגִים קְמִינִים מִפְּרִין - מוֹעִילִים לְפִרְיָהּ וּרְבִיחָהּ וּמְבָרִיין - (מבריאם)
 8 אֶת כָּל גּוֹפּוֹ שֶׁל אָדָם.
 9 עֲשֶׂרָה דְבָרִים מְחַוְוִין אֶת הַחוֹלָה לְחַלְוִי, וְלֹא דִי שֶׁהֵם מְחַוְוִים
 10 אוֹתוֹ לְחַלְוִי, אֲלֵא שְׁחַלְוִי נַעֲשֶׂה קִשָּׁה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיא מִתְחַלְוֶה.
 11 וְאֵלּוּ הֵן, הָאוֹכֵל בֶּשֶׂר שׁוֹר, בֶּשֶׂר שָׁמֶן, בֶּשֶׂר צִלִּי, בֶּשֶׂר צִפְרִים,
 12 וּבִיצָה צְלוּיָהּ, וְהַגְּלִלָתָה - אִם הַחוֹלָה מִתְגַּלְחָה, וְשִׁחְלִים, וְהַחֲלָב,
 13 וְהַנְּבִינָה, וְהַרְחִיצָה בְּבֵית הַמֶּרְחָץ. וְיֵשׁ אֹמְרִים אֶף אֲגוּזִים, וְיֵשׁ
 14 אֹמְרִים אֶף קְשׁוּאִים.
 15 כִּיּוֹן שֶׁהוּבָאָה דַּעַת הִישׁ אֹמְרִים שֶׁקְשׁוּאִים קְשִׁים לְחוֹלָה, מוֹסִיפָה
 16 הַגְּמָרָא לְבַאֵר אֶת טַעַם הַקְשׁוּאִים: תִּנְנָא דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל - שֵׁנוּ
 17 בְּבֵית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל בְּרִייתָא זוּ, לְמַה נִּקְרָא שְׁמֵן שֶׁל יִרְקוֹת
 18 אֲלוֹ בֶשֶׂם קְשׁוּאִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן קְשִׁים לְגוֹף בְּתַרְבּוּת. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא:
 19 אִינִי - הָאֵם כִּךְ הוּאָ, שֶׁקְשׁוּאִים קְשִׁים לְגוֹף, וְהַכְּתִיב - (וְהִרִי כִתּוּב)
 20 (בראשית כה כג) עַל רִבְקָה אֲמַנּוּ שֶׁכֶּאֱשֶׁר הִיָּה צַעַר עֵיבּוּרָה גְדוֹל, הִלְכָה
 21 לְבֵית מְדַרְשׁוֹ שֶׁל שֵׁם לְשֹׂאֵל מַה יִּהְיֶה בְּסוּפָה, וְיִיאַמֵּר ה' לָהּ שְׁנֵי
 22 גּוֹיִם בְּבִטְנָהּ, אֲלוֹ יַעֲקֹב וְעֵשׂוֹ, שְׁעִתִּידִים לְצַאת מִהֵם שְׁתֵּי אֹמּוֹת,
 23 יִשְׂרָאֵל וְאֲדוּם. דּוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא, אֵל תִּקְרִי - (תקרא) אֶת הַפְּסוּק כְּפִי
 24 שְׁכַתּוּב ב' גוֹיִם, שֶׁפִּירוּשׁוֹ עַמִּים, אֲלָא קְרָא אֶת הַפְּסוּק כְּאִילוֹ כְּתוּב
 25 ב' גוֹיִם, שֶׁפִּירוּשׁוֹ גְדוֹלִים וְחֻשׁוּבִים, וְאָמַר רַב יְהוֹנָדָה אָמַר רַב,
 26 אוֹתָם גּוֹיִם אֵלּוּ אֲנִמּוּנִינּוּם שֶׁהִיא מִצְאָצְאֵי עֵשׂוֹ, וְרַבִּי שֶׁהִיא
 27 מִצְאָצְאֵי יַעֲקֹב, שֶׁלֹּא פָּסַק מִשְׁלַחֲנָם לֹא צָנוּן וְלֹא חוֹרֵת וְלֹא
 28 קְשׁוּאִין, לֹא בִּימּוֹת הַחֶמֶךָ וְלֹא בִּימּוֹת הַנְּשָׁמִים, וְדַבַּר זֶה הוּאָ
 29 גְדוּלָה וְחֻשִׁבוּת. מַעֲתָה, אִם הַקְשׁוּאִים קְשִׁים לְגוֹף, כִּיצַד נִשְׁתַּבְּחוּ
 30 רַבִּי וְאַנְטוֹנוּנוֹס בְּכִךְ שֶׁלֹּא פָּסְקוּ קְשׁוּאִים מִשְׁלַחֲנָם.
 31 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא קְשׁוּאִי, הָא בְּרַבְרַבִּי - דְּבִרֵי תַנַּא דְּבִי רַבִּי
 32 יִשְׁמַעְיָאֵל שֶׁקְשׁוּאִים קְשִׁים לְגוֹף, נִאֲמַרוּ בְּקִשׁוּאִים גְּדוֹלִים, וְהָא
 33 בְּזוּמְרֵי - וְדַבְרֵי רַב שֶׁנִּשְׁתַּבְּחוּ רַבִּי וְאַנְטוֹנוּנוֹס בְּכִךְ שֶׁלֹּא פָּסְקוּ
 34 קְשׁוּאִים מִשְׁלַחֲנָם, נִאֲמַרוּ בְּקִשׁוּאִים קְטַנִּים.
 35 הַגְּמָרָא חוֹרֵת לְעֵינֵינוּ חִלּוּמוֹת: תִּנְנוּ רַבְרַבִּין בְּרִייתָא, הַרְוָאָה בְּחִלּוּמוֹ
 36 מֵת בְּבִיתָהּ, הִרִי זֶה סִימָן שֶׁשְׁלוֹם בְּבִיתָהּ. וְאִם הִמַּת שְׂרָאָה בְּחִלּוּמוֹ אֲכָל
 37 וְשָׂתָה בְּבִיתָהּ, הִרִי זֶה סִימָן יָפֵה לְבִיתָהּ. וְאִם הִמַּת שְׂרָאָה בְּחִלּוּמוֹ נָמַל
 38 בְּלִים מִן תְּבִיתָהּ, הִרִי זֶה סִימָן רַע לְבִיתָהּ. תְּרַנְמָא - (העמיד וביאר) רַב
 39 פֶּפְסָא אֶת דְּבִרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁנֶּטַל כְּלִים מִן הַבֵּית הוּאָ סִימָן רַע לְבִיתָהּ,
 40 בְּמִקְסָמָא וְסִנְדָלָא - (במנעל וסנדל), שֶׁהִיוּצֵאִים מִחוּץ לְבֵית נוֹעִלִים
 41 אוֹתָם עַל רַגְלֵיהֶם, וְלִכְּן אִם רָאָה בְּחִלּוּם שֶׁהִמַּת נֶטַל־סִימָן
 42 שֶׁהִמַּת מוּצִיא עִמּוֹ אֲנָשִׁים אַחֲרֵים מִחוּץ לְבֵיתָהּ, אֲבָל אִם רָאָה בְּחִלּוּם
 43 שֶׁהִמַּת נֶטַל כְּלִים אַחֲרֵים מִהַבֵּית, אִינוּ סִימָן רַע. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: כָּל
 44 דְּשִׁקִּיל שְׂכָבָא מְעִיל - כֹּל דַּבַּר שֶׁהִמַּת נֶטַל בְּחִלּוּם, הוּאָ סִימָן טוֹב,
 45 כִּי מִמְּקָמָא וְסִנְדָלָא - חוּץ מִמְּנַעַל וְסִנְדַל, שֶׁאִם נֶטַל־הִמַּת בְּחִלּוּם
 46 הוּאָ סִימָן רַע, כִּמְבוּאָר בְּרִייתָא. וְכֹל דְּהִיָּיב שְׂכָבָא מְעִיל - וְכֹל דַּבַּר
 47 שֶׁהִמַּת נִתְּנוּ בְּחִלּוּם, הוּאָ סִימָן טוֹב, כִּי מְעַפְרָא - חוּץ מֵעַפֵּר, שֶׁאִם